

РОЗПОДІЛ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ - СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

(Представлено д.е.н., проф. Мороз Ю.Ю.)

В процесі дослідження поглиблено теоретико-методологічні засади розподілу та використання прибутку суб'єктів господарювання. Уточнено категорії «розподілений прибуток» та «використання прибутку». Охарактеризовано основні чинники, що визначають особливості розподілу та використання прибутку. Розглянуто основні підходи до розподілу прибутку.

***Ключові слова:** фінансовий результат, прибуток, розподіл прибутку, використання прибутку.*

Постановка проблеми. У період становлення ринкових відносин в Україні значно зростає роль прибутку як джерела забезпечення інтересів держави, власників та персоналу підприємств. Тому, однією з актуальних задач, яка постає перед керівниками підприємств, бухгалтерами та науковцями, є розробка і впровадження методів ефективного управління розподілом та використанням прибутку в процесі господарської діяльності. Це передбачає удосконалення існуючих методів його обліку і аналізу, з врахуванням вимог національних, міжнародних стандартів та сучасних досягнень інформаційних технологій. Розв'язання цих завдань потребує ретельного дослідження існуючого на сьогоднішній день досвіду, що необхідно для встановлення об'єктивності у визначенні напрямків удосконалення методики обліку і аналізу фінансових результатів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідження щодо розподілу і використання прибутку підприємства на сучасному етапі є об'єктом уваги багатьох вчених. Їх досліджували в своїх роботах В. І. Аранчій, О. М. Бандурка, Ф. Ф. Бугинець, С. Ф. Голов, В. Л. Корінев, М. Я. Коробов, О. Я. Корпан, П. І. Орлов, В. С. Підгірна, П. Я. Хомин, П. Н. Шуляк та інші. Тим не менше, розробка теоретичних засад розподілу та використання прибутку суб'єктів господарювання різних форм власності виходячи з наявності витрат виробництва, високої частки збиткових підприємств та, відповідно, невизначеності в частині напрямів його розподілу, обумовлює необхідність комплексного дослідження методологічних засад розподілу та використання прибутку, і представлення її у звітності для забезпечення інформаційних потреб користувачів.

Метою статті є вивчення стану обліково-аналітичного забезпечення управління розподілом та використанням прибутку підприємства.

Викладення основного матеріалу. Від правильного розподілу та використання прибутку залежить кінцевий результат діяльності підприємства, достатність його власних фінансових ресурсів, перспективи розвитку виробництва, можливість залучення додаткових джерел фінансування. Отже, прибуток – це найголовніший елемент, котрий стимулює підприємців для більш ефективної діяльності в умовах жорсткої конкуренції [2].

Питання розподілу та використання прибутку постійно привертають увагу науковців, які намагаються оцінити достовірність показників звітності в частині відображення відповідних операцій та адекватність таких показників вимогам та потребам користувачів. В існуючих умовах господарювання проблема розподілу та використання прибутку лежить не стільки в площині представлення інформації в звітності для задоволення інформаційних потреб користувачів, а ґрунтується на визначенні методологічних засад, які повинні бути покладені в основу організації та ведення обліку операцій з розподілу та використання прибутку, а також впливу факторів на його формування.

При удосконаленні методологічних засад обліку прибутку необхідно звернути увагу на концептуальну відмінність між його розподілом та використанням. Так, В. К. Орлова та О. Я. Корпан вважають, що плутанина і отождоження понять використаний і розподілений прибуток, породжена неправильною назвою субрахунку 443, який необхідно назвати «Розподілений прибуток», а не «Використаний» [3, с. 50]. П. Атамас та О. Атамас з цього приводу зазначають, що використання прибутку в бухгалтерському обліку відображається саме як його розподіл, тому в цьому контексті використаний прибуток дорівнює розподіленому і немає сенсу змінювати назву субрахунку 443. Аналіз змісту і будови субрахунку 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді» показує, що він повністю відповідає своєму призначенню і забезпечує об'єктивне відображення в обліку та звітності процесів розподілу і використання прибутку, а в заключному балансі – суми нерозподіленого прибутку (непокритого) збитку [1, с. 35-39].

Порядок розподілу прибутку господарського товариства та права його учасників, зокрема, на отримання частини прибутку регулюють Цивільний та Господарський кодекси України, а також спеціальний Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576-ХІІ. Правила розподілу прибутку та виплати дивідендів, встановлені для господарських товариств, не поширюються на підприємства з приватною формою власності. На цих підприємствах загальні збори не проводяться, оскільки прибуток, отриманий в результаті діяльності приватного підприємства, належить засновнику, тому прибуток розподіляється на підставі письмового розпорядження засновника приватного підприємства.

Таким чином, змістовне наповнення поняття «розподіл прибутку» передбачає формування відповідних фондів за напрямками визначеними законодавчо як обов'язкові та напрямками, передбаченими установчими документами суб'єктів господарювання.

Фактори, що впливають на пропорції і ефективність розподілу прибутку є різноманітними. Їх можна поділити на зовнішні (правові обмеження; податкова система; середньо ринкова норма прибутку на інвестований капітал; альтернативні зовнішні джерела формування фінансових ресурсів; темп інфляції; стадія кон'юнктури товарного ринку) та внутрішні (рівень рентабельності господарської діяльності підприємства; інвестиційні можливості; необхідність прискорення завершення інвестиційних програм і проектів, які були ухвалені; – альтернативні внутрішні джерела формування фінансових ресурсів; стадія життєвого циклу підприємства; рівень ризиків здійснених операцій і різноманітних видів діяльності; рівень концентрації управління) [4, с.45].

Нерозподілений прибуток можна поділити на авансовану (реінвестовану) та неавансовану частини, тобто визначену під певне цільове призначення і яка не має конкретного напрямку використання. Наявність нерозподіленого прибутку свідчить, що активи підприємства збільшені від операцій, за якими одержано прибуток, а нерозподіленого збитку, навпаки, зменшення активів. Списання збитків здійснюється за рахунок складових власного капіталу. Сума нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) контролюється за формулою[5]:

$$\pm \text{НПК (НЗК)} = \pm \text{НПП (НЗП)} \pm \text{ЧП(З)} - \text{НДВ} - \text{ВПр} - \text{ВЗК} - \text{ІВП},$$

де НПК (НЗК); НПП(НЗП) – нерозподілений прибуток (непокритий збиток), відповідно, на кінець і початок звітного періоду; ЧП(З) – чистий прибуток (збиток) створений у звітному періоді; НДВ – нараховані у звітному періоді дивіденди; ВПр – відрахування з прибутку в резервний капітал у звітному періоді; ВЗК – відрахування з прибутку в зареєстрований капітал у звітному періоді; ІВП – інші відрахування з прибутку у звітному періоді у відповідності до вимог чинного законодавства та установчих документів.

Спрямування підприємствами державного, комунального секторів економіки частини чистого прибутку на квартальну і річну дату балансу відображається згідно Положення про порядок бухгалтерського обліку окремих активів та операцій підприємств державного, комунального секторів економіки і господарських організацій, які володіють та/або користуються об'єктами державної, комунальної власності, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 19 грудня 2006 року №1213: на розвиток виробництва; матеріальне заохочення; створення інших фондів; належну до бюджету суму прибутку відповідно до законодавства; відрахування у централізований фонд (за рахунок чистого прибутку) відповідно до законодавства та установчих документів.

На приватних підприємствах можна вибудувати наступний алгоритм і послідовність використання нерозподіленого прибутку:

1. Покриття наявних збитків.

2. Виплата дивідендів. Ст. 14 п.14.1.49 ПКУ визначає дивіденди як платіж, що здійснюється юридичною особою - емітентом корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів чи інших цінних паперів на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку.

3. Формування активів за рахунок розподілу прибутку в резервний капітал підприємства. Призначення резервного капіталу полягає в тому, щоб створити певний фінансовий резерв для погашення можливих збитків у майбутньому або використання на покриття непередбачених витрат та сплати боргів при ліквідації підприємства.

Висновки. Отриманий підприємством прибуток є об'єктом розподілу. Розподіл відбувається на основі нормативно-правових актів та установчих документів підприємства. Найчастіше прибуток розподіляється на розвиток підприємства, поповнення резервного фонду, виплату дивідендів. Кінцевий результат діяльності підприємства напряму залежить від правильного розподілу та використання прибутку, тому перспективними є подальші дослідження розробки

алгоритмів управління розподілом та використанням прибутку підприємства суб'єктів господарювання.

Список використаної літератури:

1. Атамас П. Чи дорівнює використаний прибуток розподіленому, або щодо оцінки достовірності інформації про нерозподілений прибуток у балансі / П. Атамас, О. Атамас // Бухгалтерський облік і аудит – 2011. - № 3 – с. 35-39.

2. Зубков Д.О. Обґрунтування прибутковості підприємства та шляхів її підвищення // Сучасні тенденції розвитку економічної науки в Україні [Електронний ресурс] : Матеріали економічної наукової інтернет-конференції. - Тернопіль, 2010. - с. 33-34. – Режим доступу: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/783/.

3. Орлова В.К. Використаний \neq розподілений. Оцінка достовірності інформації щодо нерозподіленого прибутку в балансі / В.К. Корпан // Аудитор України. – 2010. - № 7 (179) – с. 48-51.

4. Тамошина Г.І. Прибуток: формування, розподіл і оподаткування: Монографія. – Вороніж, 2000. – 153 с

5. Цюцяк І.Л. Алгоритм розрахунку та порядок облікового відображення нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) [Електронний ресурс] / І. Л. Цюцяк, А. Л. Цюцяк // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. - 2015. -№ 11. -С.321-330.-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2015_11_47

References.

1. Atamas P. Chy dorivnyuye vykorystanny prybutok rozpodilenomu, abo shchodo otsinky dostovirnosti informatsiyi pro nerozpodilenny prybutok u balansy / P. Atamas, O. Atamas // Bukhhalters'kyi oblik i audyt – 2011. - № 3 – s. 35-39.

2. Zubkov D.O. Obgruntuvannya prybutkovosti pidpryyemstva ta shlyakhiv yiyi pidvyshchennya // Suchasni tendentsiyi rozvytku ekonomichnoyi nauky v Ukrayini [Elektronnyy resurs] : Materialy ekonomichnoyi naukovoyi internet-konferentsiyi. - Ternopil', 2010.- s. 33-34. – Rezhym dostupu: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/783/.

3. Orlova V.K. Vykorystanny \neq rozpodilenny. Otsinka dostovirnosti informatsiyi shchodo nerozpodilenooho prybutku v balansy / V.K. Korpan // Audytor Ukrainy. – 2010. - № 7 (179) – s. 48-51.

4. Tamoshyna H.I. Prybutok: formuvannya, rozpodil i opodatkuvannya: Monohrafiya. – Voronizh, 2000. – 153 s

5. Tsyutsyak I.L. Alhorytm rozrakhunku ta poryadok oblikovoho vidobrazhennya nerozpodilenooho prybutku (nepokrytoho zbytku) [Elektronnyy resurs] / I. L. Tsyutsyak, A. L. Tsyutsyak // Naukovo-informatsiynyy visnyk Ivano-Frankivs'koho universytetu prava imeni Korolya Danyla Halyts'koho. - 2015. -№ 11. -S.321-330.-Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2015_11_47

БОГАТИРЧУК Марина Володимирівна – магістр Житомирського національного агроєкологічного університету, спеціальність «Облік і оподаткування».

Наукові інтереси: розподіл та використання прибутку підприємства суб'єктів господарювання